

तंजनं अनुव्रजत्यौरजनं अनुज्ञाप्य रामेणकृतां पुनःपरावृत्त्यगमनानुज्ञांप्रापय्य व्रजतोपि स्वतोगच्छतोपि पुनः शीघ्रं शीघ्रगत्यर्थं ॥ ४८ ॥ राज्ञो जनः राजसंबंधी जनः अ
वरोधजनः उपजीविजनश्च रामं मनसा प्रदक्षिणं कृत्वा न्यवर्तत देहमात्रेणेति शेषः रथस्य शीघ्रगत्वादिति भावः ॥ आशु वेगेन मनसा तु न न्यवर्तत ॥ मानुषं इतरमनुष्यस
मूहः ॥ आशु वेगेन मनसापि न न्यवर्तत ॥ अपि नादेहेन च न न्यवर्तत ॥ मनसाप्यश्रुवेगैश्चेति पाठांतरं ॥ अत्र पाठे मनसोऽनित्यत्वे रथवेगो ज्ञापकः ॥ ४९ ॥ उत्कटदिदृक्षाव

सरामस्य वचः कुर्वन्ननुज्ञाप्य च तं जनं ॥ व्रजतोपि ह्याच्छीघ्रं चोदयामास सारथिः ॥ ४८ ॥ न्यवर्तत जनो राज्ञो रामं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
मनसाप्याश्रुवेगेन न न्यवर्तत मानुषं ॥ ४९ ॥ यमिच्छेत्पुनरायातं नैनं दूरमनुव्रजेत् ॥ इत्यमात्या महाराजमूचुर्दशरथं वचः ॥ ५० ॥ ते
पांवचः सर्वगुणोपपन्नः प्रस्विन्नगात्रः प्रविषण्णरूपः ॥ निशम्य राजा कृपणः स भार्यो व्यवस्थितस्तं सुतमीक्षमाणः ॥ ५१ ॥ इत्यार्षे श्री
रा० वा० आ० अ० चत्वारिंशः सर्गः ॥ ४० ॥ ॥ ५३ ॥ ॥ ५३ ॥ तस्मिंस्तु पुरुषव्याघ्रे निष्क्रामति कृतांजलौ ॥ आर्तशब्दो
हिसंजज्ञे स्त्रीणामंतःपुरे महान् ॥ १ ॥ अनाथस्य जनस्यास्य दुर्बलस्य तपस्विनः ॥ योगतिः शरणं चासीत्सनाथः कनुगच्छति ॥ २ ॥ न क्रु
ध्यत्यभि शस्तोपि क्रोधनीयानि वर्जयन् ॥ क्रुद्धान्प्रसादयन् सर्वान्समदुःखः कगच्छति ॥ ३ ॥ कौसल्यायां महातेजायथामातरिवर्तते ॥
तथा यो वर्तते स्मासु महात्मा कनुगच्छति ॥ ४ ॥ कैकेय्याक्लिश्यमानेन राज्ञा संचोदितो वनं ॥ परित्राता जनस्यास्य जगतः कनुगच्छति

॥ ५ ॥ तोराज्ञस्तु सचिववचनान्निवृत्तिरित्याह ॥ यमिच्छेदिति ॥ ५० ॥ व्यवस्थितः अवस्थितः ॥ ५१ ॥ इति रामाभिरामेश्रीरामीये रा० ति० आ० अ० चत्वा
रिंशः सर्गः ॥ ४० ॥ ॥ ५३ ॥ ॥ ५३ ॥ इदानीं तत्प्रयाणनिमित्तं सर्वप्रजाशोक उच्यते ॥ तस्मिन्निति ॥ मातृवेष्टितपित्रुद्देशेन कृतांजलौ ॥ निष्क्रामति नगरान्निर्ग
च्छतिसति ॥ १ ॥ तदेवाह ॥ अनाथस्येति ॥ तपस्विनः शोच्यस्य गतिः सकलसुखावाप्तिहेतुः शरणं सर्वापद्भ्योरक्षिता ॥ २ ॥ अभिशस्तः मिथ्याभि शंसनं प्रापितः क्रोधनी
यानि प्रजाक्रोधकराणि ॥ ३ ॥ ४ ॥ वनं गंतुमिति शेषः अस्य जनस्येत्युक्त्वा किं विशिष्य कथनेन ॥ सर्वस्य जगतः परित्रातेति भगवत्स्वरूपज्ञायाः कस्याश्चिद्वचः ॥ ५ ॥